

ZA DOCENTEM HANUŠEM STEINEREM

Dne 19. července 1982 zemřel docent PhDr. Hanuš Steiner, kandidát filozofických věd, bývalý dlouholetý učitel marxisticko-leninské filozofie na UJEP.

Docent Hanuš Steiner se narodil 15. května 1919 v Brně v rodině řemeslníka a obchodníka, který byl levicově orientován. V Miroslavi na okrese Znojmo navštěvoval německou obecnou a měšťanskou školu. V roce 1934 přešel na české gymnázium do Brna. Během středoškolských studií se postupně Hanuš Steiner marxisticky politicky i ideově orientoval, k čemuž přispělo jak brněnské prostředí, účast v pokrokovém, levicově a komunisticky orientovaném studentském hnutí, tak vliv složitých sociálních a národnostních poměrů v Miroslavi. Léta protektorátu a nacistické okupace znamenaly pro Hanuše Steinera nejtěžší a nejtragičtější období jeho života. Když byla Miroslav v říjnu 1938 obsazena německou armádou, přestěhovala se Steinerova rodina do Ivančic. Po maturitě na gymnáziu v Brně v roce 1939 pracoval Hanuš Steiner v soustružnické dílně svého otce v Ivančicích, od roku 1941 do března 1942 jako dělník na dole Kukla v Oslavanech. V dubnu 1942 byla celá rodina transportována nejprve do Terezína a začátkem roku 1943 do koncentračního tábora Osvětim. Hanuš Steiner zde navázal styky s ilegální táborovou komunistickou organizací a díky mezinárodní solidaritě vydržel utrpení až do evakuace osvětimského tábora v lednu 1945. S transportem smrti pak přešel do Mauthausenu, kde se v květnu 1945 dočkal osvobození a konce války. V koncentračních táborech za druhé světové války zahynuli jeho rodiče i další blízcí příbuzní.

Po válce se Hanuš Steiner zapsal na filozofickou fakultu v Brně a studoval učitelský obor ruština — angličtina. Od roku 1948 do září 1950 s přestávkou od prosince 1949 do června 1950, kdy byl vedoucím učebního oddělení školského referátu KNV v Brně, působil jako středoškolský profesor na 2. obchodní akademii, později 2. vyšší hospodářské škole v Brně. V říjnu 1950 se stal vedoucím brněnské odbočky Státního ústavu moderních řečí, později Státního ústavu jazykového v Brně. 1. srpna 1952 přišel Hanuš Steiner jako vysokoškolský učitel na brněnskou uni-

verzitu. Nejprve působil na celouniverzitních katedrách základů marxismu-leninismu a dialektického a historického materialismu (učil na farmaceutické, lékařské a filozofické fakultě), později přednášel na filozofické fakultě na katedře filozofie a metodologie věd. Na filozofické fakultě se habilitoval a byl v roce 1966 ustanoven docentem. V sedmdesátých letech až do svého odchodu do důchodu v roce 1976 pracoval na katedře filozofie, sociologie a logiky FF UJEP jako samostatný odborný pracovník specialista. Za politickou a veřejnou činnost bylo Hanuši Steinerovi uděleno státní vyznamenání Za zásluhy o výstavbu, čestný odznak Svazu protifašistických bojovníků, pamětní odznak druhého národního odboje a další medaile a uznání.

Nesmírně široký rozhled po naší i zahraniční literatuře filozofické i z oborů příbuzných a vynikající znalosti cizích jazyků byly východiskem pro vědeckou a pedagogickou činnost Hanuše Steinera. Pracovitost, soustředěnost a houževnatost, hluboký zájem o filozofické problémy naší doby přinesly zákonitě četné pozoruhodné výsledky. Docent Steiner se cílevědomě zabýval především otázkami historického materialismu, zejména problematikou společenského vědomí. Filozofická, sociologická i psychologická veřejnost sledovala se zájmem Steinerovy články a studie ve vědeckém a stranickém tisku a sbornících.

Nesporně nejvýznamnější část odkazu Hanuše Steinera je soustředěna na teoretickou analýzu propagandy. Fenoménu propagandy se Steiner soustavně věnoval od konce padesátých let a výsledky své práce publikoval postupně v Přehledu vědecké a pedagogické práce kateder marxismu-leninismu, r. V, č. 1, ve Sborníku prací filozofické fakulty brněnské univerzity, ř. G, č. 6, 7, 9 a v Nové myslí r. 1965, č. 8. Tomuto tématu byla věnována i jeho práce kandidátská, kterou obhájil na jaře 1964, a spis habilitační. Upravená a zkrácená verze habilitačního spisu vyšla pod názvem Teoretické problémy propagandy a společenského vědomí ve spisech UJEP v Brně roku 1968. Jako první ucelená marxistická analýza této problematiky u nás vzbudila pozoruhodně široký ohlas jak pro aktuálnost tématu, tak zejména pro způsob a úroveň jeho vědeckého zpracování. Autor sám zdůraznil, že mu jde především o filozofický přístup a že si neklade nárok, aby jeho práce byla pokládána za ucelenou teorii propagandy.

Steinerova monografie vychází z dosavadní marxistické literatury, věnuje pozornost dílům klasiků marxismu-leninismu i dalším marxistickým autorům. Kriticky se vyrovnává s obsahem pojmu propaganda v nemarxistických pojetích. Propagandu charakterizuje „jako komunikaci teorií podmíněných skupinovými (třídními příp. i vrstevnými a národními) zájmy (ideologií, doktrín) i jednotlivých stranických idejí a s nimi spojených společenských (morálně politických) citů. Je to komunikace, kde zdrojem zpráv jsou ideologická centra dané společnosti a určením řadoví příslušníci (masy) některých nebo všech jejích sociálních skupin, případně řadoví příslušníci jiných společností. Propagandou je taková komunikační činnost tehdy, používá-li metod, jejichž jedinou nebo hlavní funkcí je informovat příjemce tak, aby byli přesvědčeni o pravdivosti a správnosti hlediska obsaženého v propagandistově zprávě, vyvolat v nich odpovídající mínění a postoje a získat je konečně pro odpovídající spo-

lečenskou činnost.“ Steiner analyzuje komunikační prostředky propagandy, z hlediska sémantického obsahu zvukový jazyk jako nástroj propagandy a obrazné a emocionální prostředky propagandy. Z hlediska komunikačního procesu zkoumá vztah propagandy ke struktuře společenského vědomí, zejména k veřejnému mínění, analyzuje její ideologickou a poznávací funkci.

Docent Steiner se podílel na přípravě učebních textů pro posluchače filozofické fakulty, např. z oblasti dějin předmarxistického sociálně politického a filozofického myšlení. Důsledně marxistický přístup spojoval vždy s kritickým pohledem na buržoazní vědomí, myšlení a ideologii. Z tohoto aspektu se např. hlouběji zabýval kritikou freudismu. Kritika buržoazního vědomí, zájem o problematiku náboženského vědomí otázky vědeckého ateismu přivedly docenta Steinera v sedmdesátých letech ke spolupráci s Ústavem vědeckého ateismu ČSAV v Brně. Tato spolupráce trvala až do konce jeho života. Pracoval na kritické analýze některých projevů náboženského vědomí v minulosti i současnosti, věnoval se rozboru jevů souvisejících s mystikou, teosofií, okultismem a spiritismem, ale podílel se zde jako překladatel i na práci vědeckoorganizačnické a ediční. Jeho široký rozhled a zkušenosti byly cenným zdrojem poučení pro mladé začínající pracovníky.

Život docenta Hanuše Steinera poznamenaly mnohé tragické dějinné i osobní události. Dokázal se s nimi vyrovnávat důstojně, jako člověk a jako filozof a dokázal vždy soustředit duševní síly k vědecké práci. Četní přátelé, spolupracovníci a žáci budou s úctou a obdivem vzpomínat na osobnost docenta Steinera, na jeho skromnost, citlivý vztah k lidem, na jeho ochotu přátelsky pomoci, na inspirující rozmluvy s ním.

Jan Zouhar

